

Sorstörténet két hazában Rezsőházy Rudolf:
Testis Historicum, Veritas – Magyar Napló Kiadó, 2017.

Tanulságosan érdekfeszítő emlékezést vesz kezébe az olvasó az elismert szerző kötetét lapozva. Az 1949-ben hazájából Belgiumba távozó magyar tudós, Rezsőházy Rudolf tudniillik kiváló történész, szociológus, ebben a minőségében a Belga Királyi Akadémia tagja, a Magyar Tudományos Akadémia külső tagja. Szinte maga is csodálkozik, amikor újraolvassa és gondolzza saját ifjúkori naplójának szövegét, amelynek lejegyzésekor 15-20 éves volt. A történelem éles szemű tanújának alakja bontakozik ki a szeme előtt a sok évtizeddel ezelőtti múlt távolából.

A ma történésze nem tekint bölcs, elnéző mosollyal hajdani önmagára. Sőt: értékeli a leírtak minuciózus alaposságát, és az akkori tények, események eredményét már jól ismerve, megbízható forrásként kezeli, értékes reflexiókkal látja el a precízen idézett naplót. A kötet alcíme: *Adalék egy kor megértéséhez 1944–2015*, vagyis az „egyedire színezett sorstörténet”, a szorosán vett napló lezárulása (1949. március vége) utáni belgiumi beilleszkedés és a megváltozott magyarországi kapcsolatok elemzését is tartalmazza.

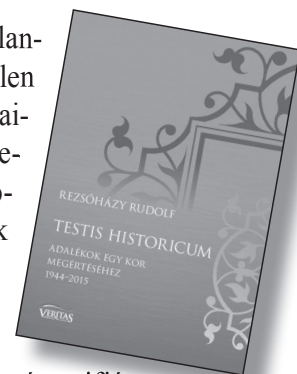
A könyv első része aprólékosan ábrázolja a háborút követő honi valóságot egy középosztálybeli, katolikus, értelmiségi ifjú szemszögéből. Igen nagy teret szán a korabeli pártharcok kifejezetten kusza viszonyainak. Meglepően tiszta az ítélete, amikor világosan láttatja az – akkoriban így talán kevesek által érzékelt – „előremutató” politikai tendenciákat, jelesül a kommunista párt uralomra törésének folyamatát, a Független Kisgazdapártban, majd a rövid életű Magyar Függetlenségi Pártban tevékenykedő Pfeiffer Zoltán által plasztikusan jellemzett „szalámitaktika” működését (e közkeletű fogalom tehát eredetileg nem Sztálintól vagy Rákositól származik). A napló remekül tükrözi a tradicionális polgári pártok kényszerű zavarodottságát, majd teljes kiszorulását a politika területéről a „fordulat évének” nevezett 1948-as esztendő közepére.

Rezsőházy érdeklődésének homlokterében mindig – valójában emigrációjában is – a katolikus szellemi mozgalmak helyzete és lehetőségei állnak. Ezek az akkor már jórészt illegálisba kényszerült erők és személyek irányítják, illetőleg egyenetlik a diák útját, tájékozódását a hazai körülmények között. Ezt teszik

majd új életében is, már a Burgenlandon, Bécsen, Münchenen, Brüsszelen át elért második otthonáig, Louvainig, egészen az ottani katolikus egyetem katedrájáig. Természetesen korántsem ilyen egyszerű a sokak által hasonlóan megélt, fájdalmas megalkuvásokkal is tarkított külső és belső küzdelem a szellemi szabadság megóvásáért. De a tizenéves ifjú elismerésre méltóan válik céltudatosná terveit valóra váltása érdekében. A szerző mai találkozására fiatalember önmagával távolról sem éreztheti a Karinthy Frigyes-féle csalódás szegényét. Ellenkezőleg. Azonban az öndicséret látszatát is kerülendő leírja: „az akkori fiatal generáció hamar beérett”.

A naplójegyzetek közvetítette közéleti izgalmak erősen hatnak az olvasó képzeletére és érzelmeire, mi több: a befogadót azonosulásra készítetik a krónikással. Átélésre indító feszültséggel telítettek például a *Szökési kaland* című fejezet krimibe illő fordulatai is. Nagyban hozzájárul az olvasói beleéléshez Rezsőházy Rudolf magával ragadó, ugyanakkor színességében is tömörségre törekvő stílusa. Ennek fontosságáról a már elismert professzor – egyik mesterét megidézve, de magára is értve – így vall: „A francia klasszikusok eleganciája és világossága volt számára a követendő példa... Arra kell törekedni, hogy a mondanivaló világos és érthető legyen.” Az elfogadott szempontot érvényesítve elemzi karrierje indulását és kiteljesedését a távolról szemlélő számára nem is oly egyszerű viszonyok között (gondoljunk csak a flamand-vallon, holland-francia oppozíciókra). Számkra furcsán érdekes eszmefuttatásokat találunk az ország lakóiról és arról, hogy mi minden történhet egy idegen környezetbe került magyarral. Márpedig Belgiumot igencsak rendhagyó közösség lakja. Az 1830-ban létrejött ország hazánkhoz képest nagyon fiatal, és „aránylag békésen” fejlődött. A XX. századi kataklizmák (1914–1940) kovácsolták valamelyest nemzetté a különálló közösségeket. A történész látelétét bizvást elfogadhatjuk, amikor erre a következtetésre jut: „Valójában az átlag belgának nincs történelmi tudata.” Vagy másutt: „... a himnusz sem éneklük, mert nem ismerik a szövegét.”

Ez a jellemzés a mai események közül is sokat érthetővé tesz, ugyanakkor magyarázatot ad arra is, hogyan válhatott Belgium előítéletektől mentes, nagy befogadóképességű országgá. „Belgiumi éveim alatt

soha, senki sem érezte velem, hogy a Tisza partján születtem, és sohasem tapasztaltam előítéletet származásom miatt” – szögezi le elismerően a szerző.

A szerző alma materének, az ősi egyetemnek már 1425-től helyet adó Leuven – franciául Louvain – németalföldi város neve nemzetünk kultúrtörténeti tudatában mindenekelőtt az itt föllett első – XIII. század végén keletkezett – verses nyelvemlékünk, az *Ómagyar Mária-siralom* révén rögzült. A „leuveni kódex” néven ismert kötet tartalmazza ugyanis a „Volék sirolm tudotlon...” kezdetű művet, amely – komoly erőfeszítések után – majd 1982-ben kerül Magyarországra.

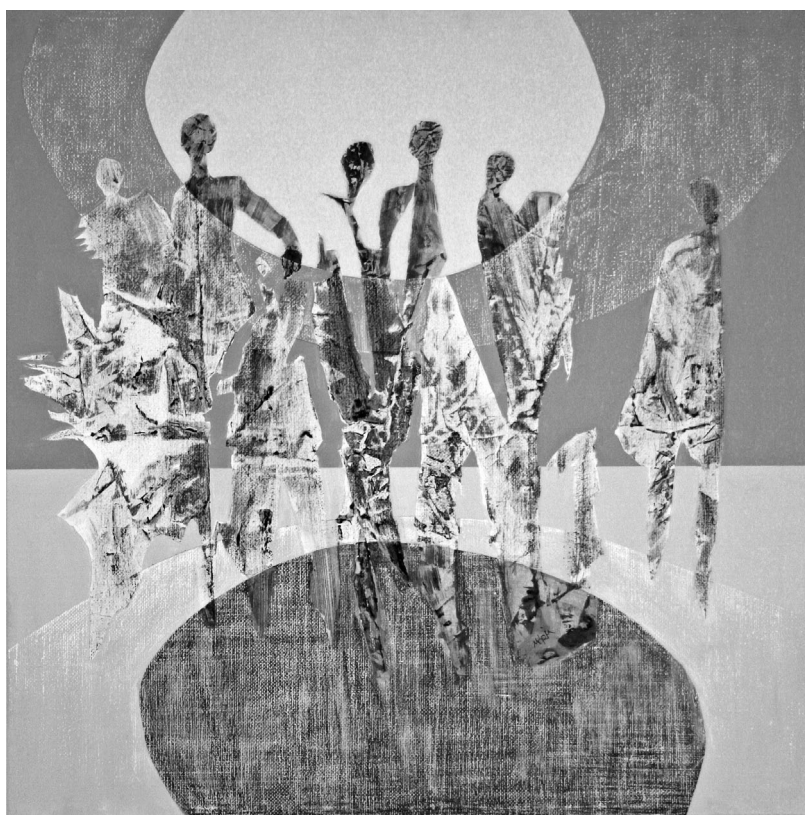
Rezsőházy Rudolf patinás szellemi közegben kezdette pályáját a katolikus universitáson, ahol a századokkal előtte működő nagyságok közül is kiemelkedik a nagy reneszánsz tudós, Rotterdami Erasmus neve. Hamar otthonosan érezhette magát e couleur locale-ban az emlékező. Maga is reflektál rá, hogy ezt nagymértékben az őt elindító, pályájának irányt adó piarista nevelésnek köszönheti: „...a magammal hozott kultúra és identitás kompatibilisnek bizonyult a belgiumi társadalom értékeivel és életmódjával.” A választott haza és kultúra legfőbb értékét pedig a következőben látja: „Belgiumban [...] a nyitottság adva volt.” Erre az újra is fogékony nyitottságra hívja

föl a figyelmet Ady Endre még 1906-ban, egy Párizsból hazaküldött írásában. A szimbolizmus diadalát a Belgiumból érkező költőkben látja és ünnepli a magyar lírikus, aki akkoriban maga is „új vizeken járt”. Értékelése a későbbi tapasztalatokkal is egybecseng: „De a belgák: más. Észak és Dél ölelkezőhelye a földjük... Ma már csak Belgium az egyetlen frissítő, éltető szelep a francia testen s ez megtetszik mindenek fölött és előtt a művészetet” (*A belgák*).

Rezsőházy Rudolf valóban hosszú évtizedekig készült a hazatérésre, hogy sokhelyütt szerzett tapasztalatait, tudását szülőhazája érdekében is hasznosítsa. Sajátos látásmódját, amellyel a magyarságot belgiumi szemmel (és megfordítva is) megmutatni képes, megőrizte – a mi különös szerencsénk.

Könyvét érdemes figyelmesen olvasni, többször is kézbe venni. Értékes a nagyon informatív és bőséges jegyzetapparátus, Kiss Dávid alapos munkája, mely a korszak bonyolult viszonyaiban való eligazodáshoz nem ritkán nélkülözhetetlen is. A *Testis Historicum* történeti forrásként, szociográfiai műként, mentalitástörténeti munkaként egyaránt fölfogható. Jó szívvel ajánlom minden történelmünk iránt érdeklődő olvasónak, legyen az fiatal, idős vagy örökifjú, mint maga a szerző.

Papp István Géza

Székely Móri Márta: *Hová*